

ŚWIĘTY JÓZEF NA WARMII XX WIEKU

Treść: Wstęp. — I. Teologia. 1. Nauczanie Kościoła. 2. Katechizmy. 3. Rozprawy i artykuły. 4. Czasopisma. — II. Nabożeństwo. 1. Przepisy. 2. Breviarz i Mszał. 3. Rytuał. 4. Modlitewniki. 5. Śpiewniki. 6. Objawienia prywatne. — III. Wspólnoty. 1. Stowarzyszenia. 2. Zakłady dobroczynne. 3. Kościoły, kaplice, ołtarze, obrazy. 4. Seminarium. 5. Kuria Biskupia. Zakonienie. — Summarium.

WSTĘP

Dwa wydarzenia wieku XX wpłynęły na cześć oddawaną św. Józefowi na Warmii, a mianowicie druga wojna światowa i Sobór Powszechny Watykański II.

Druga wojna światowa 1939–1945, a zwłaszcza walki w styczniu 1945 roku, przerwały stały wzrost kultu chrześcijańskiego w diecezji warmińskiej. Z 2.240.000 mieszkańców, w tym 1.900.000 ewangelików i 340.000 katolików w 180 parafiach z 410 kapłanami, 500.000 zginęło, a 1.575.000 uszło lub zostało wysiedlonych do ówczesnych czterech stref okupacyjnych Niemiec. Na skutek repatriacji Polaków z kresów wschodnich, wcielonych do ZSRR, jak również dzięki migracji wewnętrznej i przyrostowi naturalnemu, liczba katolików wzrosła w 1990 roku do 1.425.000 w 420 parafiach z 850 kapłanami. W tym samym czasie liczba ewangelików spadła do 3.500 dusz z 10 pastorami¹. Katolicy, którzy przed drugą wojną światową stanowili mniejszość wyznaniową, po wojnie stali się większością, co wpłynęło na wzrost kultu katolickiego i nabożeństwa do św. Józefa.

Sobór Powszechny Watykański II położył kres reakcji antyariańskiej oraz kontrreformacji. Reakcja antyariańska wzięła początek ze starożytnych synodów Toledańskich, które lękały się oddawać Chwałę Ojcu przez Syna w Duchu Świętym, aby nie popaść w subordynacjanizm. Oddawali więc Chwałę Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu, a zamiast czci *jednego Pośrednika między Bogiem a ludźmi, Człowieka, Chrystusa Jezusa* (1 Tm 2,5) rozwijali kult pośredników drugorzędnych, świętych mężów i niewiast². Odnowa Liturgii Rzymskiej po II Soborze Watykańskim ukazując Tajemnicę Zbawienia, przywróciła w ciągu roku liturgicznego pierwszeństwo jednego Pośrednika między Bogiem a ludźmi, Czło-

¹ J. Wojtkowski, Wypełnienie testamentu Hozjusza, *SW* XXVII (1990), s. 331–339.

² J.A. Jungmann, SJ, Mittelalterliche Frömmigkeit. Ihr Werden unter der Nachwirkung der christologischen Kämpfe, *Geist und Leben* 41 (1968), s. 429–443.

wieka, Chrystusa Jezusa, natomiast cześć świętych mężów i niewiast sprowadziła do słusznych wymiarów (KL 21–40, 102–111), a tym samym zmniejszyła różnicę między kultem Kościoła Katolickiego a kultem Kościołów Reformowanych.

Czego więc należy się spodziewać po Warmińskim nabożeństwie do św. Józefa w XX wieku? Śladów tylko czci ewangelickiej po roku 1945³, natomiast w nabożeństwie katolickim wstrząsu roku 1945, wzrostu po roku 1945, wreszcie odnowy po roku 1965.

I. TEOLOGIA

1. Nauczanie Kościoła

*List Apostolski papieża Jana XXIII z dnia 19 marca 1961 roku do Biskupów i wiernych całego świata o odnowie nabożeństwa do Niebiańskiego Patrona Kościoła*⁴ został ogłoszony w piśmie urzędowym diecezji warmińskiej⁵. Jan XXIII słowami papieży Piusa IX, Leona XIII, św. Piusa X, Benedykta XV, Piusa XI i Piusa XII uwieńczył Opiekuna Kościoła Powszechnego, na świadectwo czci i chwały, błagając jednocześnie o ducha wewnętrznego pokoju, wyciszenia, usilnej pracy i modlitwy w służbie Kościoła, z Błogosławioną Oblubienicą św. Józefa, Najśłodszą i Niepokalaną Matką naszą, w słodkim i gorącym umiłowaniu Jezusa, chwalebnego i nieśmiertelnego Króla wieków i Ludu Bożego.

Adhortacja Apostolska papieża Jana Pawła II *Redemptoris Custos* o osobie i dziele św. Józefa w życiu Chrystusa Pana i Kościoła z 15 VIII 1989⁶, nie została wydrukowana w piśmie urzędowym diecezji warmińskiej, lecz doszła na Warmię innymi drogami. W sześciu rozdziałach: *Zapisy Ewangelii; Powiernik tajemnicy Boga samego; Mąż Sprawiedliwy — Oblubieniec; Praca wyrazem miłości; Prymat życia wewnętrznego; Patron Kościoła naszych czasów*; rozważa następujące zdarzenia z życia świętego Józefa: *Zaślubiny z Maryją; Posługa Ojcostwa; Spis ludności; Narodziny w Betlejem; Nadanie Imienia; Ofiarowanie Pana Jezusa w świątyni; Ucieczka do Egiptu; Pobyt Pana Jezusa w świątyni; Utrzymanie i wychowanie Pana Jezusa w Nazarecie*⁷.

Tenże sam papież Jan Paweł II Konstytucją Apostolską *Fidei depositum* z dnia 11 XI 1992 roku ogłosił *Katechizm Kościoła Katolickiego*, którego polski przekład w 1994 roku dotarł na Warmię⁸. O św. Józefie mówią wszystkie cztery części

³ W. Nowak, Kult św. Józefa na ewangelickich Mazurach w XVII wieku, *AK* 78 (1986), s. 291–303; tenże, Culto di San Giuseppe presso gli evangelici della Mazuria nel seicento, *Cahiers de Joséphologie* 35 (1987), s. 435–449; tenże, Il culto di San Giuseppe nella Chiesa Evangelico-Augsburga in Mazuria nel 1800, *Estudios Josefinos* 45 (1991), s. 565–579.

⁴ AAS LIII (1961), s. 205–213.

⁵ WWD XVI:1961 nr 6, s. 6–11; Por.: *L'Osservatore Romano* 66(19 III 1961).

⁶ Adhortacja Apostolska *Redemptoris Custos* Ojca Świętego Jana Pawła II o Świętym Józefie i jego posłannictwie w życiu Chrystusa i Kościoła, Watykan 1989; Por. Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II, Kraków 1996, s. 481–514.

⁷ AAS LXXXII (1990), s. 5–34.

⁸ Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Katechizmu. W części pierwszej opartej na *Składzie Apostolskim* św. Józef jest Oblubieńcem Maryi Dziewicy (437, 488, 497), prawnym ojcem Pana Jezusa (437, 532, 534, 583), patronem dobrej śmierci (1014), Świętym w niebie (1020). Według drugiej części poświęconej sakramentom Pan Jezus narodził się i wzrastał w *domowym kościele* Józefa i Maryi (1655). W części trzeciej o życiu w Chrystusie wspomniany jest anioł zwiastujący Józefowi (Mt 1,21): *któremu nadasz imię Jezus: On bowiem zbawi swój lud od jego grzechów* (1846). Wreszcie czwarta część o chrześcijańskiej modlitwie poleca (kan. 1246 § 1 KPK): obchodzić dzień św. Józefa jako święto nakazane (2177).

2. Katechizmy

W katolickim katechizmie dla diecezji warmińskiej wydanym przez ojca T. Mönnichsa SJ w 1925 roku, pytanie 46. dotyczy św. Józefa⁹:

46. Wer war der hl. Joseph? Der hl. Joseph war der Nähr- oder Pflegevater Jesu. Jesus wurde für den Sohn Josephs gehalten (Luk. 3,23.) — Der hl. Joseph ist der Schutzpatron der katholischen Kirche. — Das Fest des hl. Joseph wird am 19 März gefeiert, sein «Schutzfest» am Mittwoch in der dritten Woche nach Ostern. — Jesus, Maria und Joseph zusammen nennt man die heilige Familie. Mein Testament soll sein am End': «Jesus, Maria Joseph!»

W katechizmie dla dzieci prawda ujęta jest krócej, bez wzmianki o czci jako patrona Kościoła¹⁰:

29. Wer war der heilige Joseph? Der heilige Joseph war der Nährvater (Pflegevater) Jesu. Jesus, Maria und Joseph nennen wir die heilige Familie. Jesus, Maria und Joseph, euch schenke ich mein Herz und meine Seele.

Szkolna biblijka wydana dla diecezji warmińskiej we Fryburgu u Herdera roku 1928, krótko wspominała św. Józefa w zwiastowaniu Gabriela, Narodzeniu Pana, pokłonie pasterzy, ofiarowaniu w świątyni, ucieczce do Egiptu, znalezieniu w świątyni¹¹:

Sie war verlobt mit einem Manne, der Joseph hiess. [...] Darauf erschien ein Engel dem Joseph und sprach: «Joseph, nimm Maria zu dir! Der Heilige Geist ist auf sie herabgekommen. Sie wird einen Sohn bekommen. Du sollst ihm den namen Jesus geben; denn er wird sein Volk von den Sünden erlösen.» [...] Joseph und Maria

⁹ T. Mönnichs SJ [wyd.]. *Katholischer Katechismus für das Bistum Ermland*. Braunsberg. Druck und Verlag: Ermländische Zeitungs- und Verlagsdruckerei. [Ermländische Verlagsgesellschaft m.b.H.] 1925, s. 19.

¹⁰ *Kleiner Katholischer Katechismus für das Bistum Ermland und die Apostol*. Administratur Pomesanien, Braunsberg 1928. Druck und Verlag: Ermländische Zeitungs- und Verlagsdruckerei (Ermländische Verlagsgesellschaft m.b.H.), s. 12.

¹¹ *Kleine Schulbibel für das Bistum Ermland*. Mit 53 Textbildern, Freiburg im Breisgau 1928, Herder & Co. G.m.b.H. Verlagsbuchhandlung, s. 40–48.

waren aus dem Geschlechte Davids. Daher gingen sie nach Bethlehem, der Heimatstadt Davids. Sie fanden dort aber keinen Platz in der Herberge. Deshalb gingen sie in einen Stall. Dort wurde Jesus Christus, der Sohn Gottes, geboren. Maria wickelte das Kind in Windeln und legte es in eine Krippe. [...] Die Hirten aber sprachen zueinander: «Lässt uns nach Bethlehem gehen und sehen, was uns der Herr verkündet hat!» Sie gingen eilends hin und fanden Maria und Joseph und das Kind, das in der Krippe lag. Sie erzählten nun alles, was der Engel von dem Kinde gesagt hatte. Dann kehrten sie zurück und lobten und priesen Gott. [...] Als Jesus 40 Tage alt war, brachten Maria und Joseph das Kind in den Tempel von Jerusalem und stellten es Gott dar. Zugleich brachten sie das Opfer der Armen dar, nämlich zwei junge Tauben. [...] Als die Weisen fortgezogen waren, siehe, da erschien ein Engel des Herrn dem Joseph im Traum. Er sprach: «Steh auf, nimm das Kind und seine Mutter und fliehe nach Ägypten! Bleibe dort, bis ich es dir sage. Herodes wird nämlich das Kind suchen, um es zu töten». Sogleich in der Nacht stand Joseph auf, nahm das Kind und seine Mutter und zog fort nach Ägypten. [...] Als Herodes gestorben war, siehe, da erschien der Engel des Herrn dem Joseph in Ägypten und sprach zu ihm: «Steh auf, nimm das Kind und seine Mutter und ziehe in das Land Israel». Joseph stand auf, nahm das Kind und seine Mutter und kehrte in das Land Israel zurück. Er wohnte nun in Nazareth. [...] Joseph und Maria zogen alle Jahre zum Osterfest nach Jerusalem. Als Jesus 12 Jahre alt war, ging er mit ihnen. Am Ende der Festtage kehrten Maria und Joseph zurück. Der Knabe Jesus aber blieb in Jerusalem. Seine Eltern wussten nichts davon. Sie dachten, er sei bei der Schar der Pilger. Als sie einen Tag gereist waren, fragten sie bei Verwandten und Bekannten nach ihm. Da sie ihn nicht fanden, kehrten sie nach Jerusalem zurück und suchten ihn. Endlich fanden sie ihn nach 3 Tagen im Tempel. Er sass mitten unter den Lehrern, hörte ihnen zu und fragte sie. Alle, die den Jesusknaben hörten, staunten über seine Weisheit und seine Antworten. Seine Mutter sprach zu ihm: «Kind, warum hast du uns das getan? Siehe, dein Vater und ich haben dich mit Schmerzen gesucht.» Jesus antwortete: «Warum habt ihr mich gesucht? Wusstet ihr nicht, dass ich in dem sein muss, was meines Vaters ist?» Hierauf ging Jesus mit seinen Eltern nach Nazareth und war ihnen untertan.

Historia biblijna ukazywała św. Józefa jako oblubieńca Maryi, opiekuna, żywiciela i prawnego ojca Pana Jezusa; katechizmy podobnie jako opiekuna i prawnego ojca Pana Jezusa, ucieczkę konających wraz z Jezusem i Maryją, oraz — tylko dla dorosłych — jako patrona Kościoła, odbierającego cześć liturgiczną. Dziewiczość Oblubieńca Maryi mieści się zawiązkowo w odpowiedzi na pytanie o Maryję, wyznającej że Bogarodzica jest Dziewicą.

Już po drugiej wojnie światowej wydany został nakładem Warmińskiej Kurii Biskupiej katechizm religii katolickiej ks. Seweryna Kowalskiego, krótko mówiący o św. Józefie jako opiekunie Pana Jezusa, wyliczając go na ostatnim miejscu w Świętej Rodzinie¹²:

Święty Józef był opiekunem Pana Jezusa. (Święta Rodzina: Jezus, Maria, Józef).

¹² S. Kowalski, Katechizm religii katolickiej, Olsztyn 1949. Nakładem Warmińskiej Kurii Biskupiej, s. 18.

W 1955 roku wspomniana Warmińska Kuria Biskupia wydała *Małą Historię Biblijną* dla dzieci¹³, zawierającą główne zdarzenia życia św. Józefa z Ewangelii św. Łukasza i św. Mateusza: z domu Dawida, zaślubiony z Maryją, wziął Maryję do swego domu, udał się z Maryją do Betlejem, został z Maryją i Jezusem znaleziony przez pasterzy, ofiarował z Maryją Jezusa w świątyni, upomniany przez anioła z Maryją i Jezusem uszedł do Egiptu, powrócił do Nazaretu, z Maryją i dwunastoletnim Jezusem pielgrzymował do Jerozolimy, Jezusa miał poddanego Maryi i sobie. W tych zdarzeniach zawarte są trzy prawdy objawione: 1) święty, 2) dziewiczy oblubieniec Maryi, 3) prawny ojciec Jezusa¹⁴.

W tym samym 1955 roku, ta sama Warmińska Kuria Biskupia wydała *Mały Katechizm* dla dzieci¹⁵, w którym wiara we Wcielenie Syna Bożego oparta jest na słowach Łk 1,26–35. Na końcowe pytanie kim był św. Józef, odpowiadano, że św. Józef był opiekunem Pana Jezusa, a Jezus, Maryja i Józef to Święta Rodzina¹⁶. Dalej tenże sam *Mały Katechizm* pouczał w oparciu o Łk 2,41–52 i ustne podanie, że o Panu Jezusie jako młodzieńcu wiemy, iż 1) dwunastoletni z rodzicami poszedł do Jerozolimy na święto Paschy i tam przez trzy dni pozostał w świątyni; 2) powróciwszy do Nazaretu aż do trzydziestego roku życia pracował w rzemiośle swego opiekuna i był swym rodzicom poddany¹⁷.

Od roku 1957 nakładem Warmińskiej Kurii Biskupiej wielokrotnie wydawany był (w roku 1971 ukazało się 11 wydanie) *Katechizm Warmiński dla dzieci do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej* ks. mgr. Tadeusza Swirtuna, bez żadnej wzmianki o św. Józefie¹⁸.

W następnym 1958 roku wydany został katechizm ks. dr. Z. Baranowskiego z Poznania, jako podręcznik dla uczniów V, VI i VII klas szkół podstawowych, w którym bardzo krótko św. Józef nazwany został opiekunem Pana Jezusa, wchodzącym w skład Świętej Rodziny¹⁹.

Drugie, poprawione i uzupełnione, wydanie katechizmu dla dorosłych charyzmatycznego autora ks. Jana Zieji opublikowano w Olsztynie w 1960 roku, z obszerną wypowiedzią o św. Józefie²⁰:

81. Józef «mąż sprawiedliwy» i święty, był pokornym świadkiem i uczestnikiem wielkich tajemnic Bożych, spełniających się tak blisko niego; był żywicielem, opiekunem i obrońcą Dziecięcia Bożego i «Jego Matki», a wobec prawa — Jego ojcem. (Przeczytaj w modlitewniku litanie o św. Józefie). Wzmiankowani w Ewangelii św. «bracia Jezusa» byli tylko Jego bliskimi krewnymi, z którymi się razem wychowywał, wzrastał i pracował.

¹³ A. Cieszyński, *Mała Historia Biblijna*. Wydanie Kurii Diecezjalnej w Olsztynie. Wydanie XV, Olsztyn 1955.

¹⁴ Tamże, s. 44, 46–51.

¹⁵ A. Cieszyński, *Mały Katechizm*, Olsztyn 1955.

¹⁶ Tamże, s. 19–21.

¹⁷ Tamże, s. 21.

¹⁸ T. Swirtun, *Katechizm Warmiński dla dzieci do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej*. Nakładem Kurii Biskupiej w Olsztynie, Olsztyn 1957.

¹⁹ Z. Baranowski, *Katechizm*, Olsztyn 1958, s. 29.

²⁰ J. Zieja, *Życie religijne*. Wydanie drugie poprawione i uzupełnione, Olsztyn 1960, s. 65.

Józef ukazany jest tu jako święty, świadek i uczestnik tajemnic Bożych, opiekun, żywiciel i obrońca Jezusa i jego Matki, prawny ojciec i dziewiczy oblubieniec. Przypis zaleca czytelnikowi odmówienie litanii do św. Józefa.

W małym ilustrowanym katechizmie do pierwszej Spowiedzi i Komunii św., wydanym w Olsztynie w 1970 roku, św. Józef występuje jako opiekun Pana Jezusa na ziemi, ofiarujący Go w świątyni, modlący się z Jezusem do Ojca Niebieskiego²¹.

Część II *Katechizmu religii katolickiej dla Diecezji Warmińskiej*, wydanego w 1979 roku, mówi o św. Józefie przy artykule wiary: *Narodził się z Maryi Panny*: znaleziony został przez pasterzy z Maryją i Dzieciątkiem, był tylko opiekunem i żywicielem Pana Jezusa²².

W 1985 roku wydany został przez Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne pod redakcją ks. prof. Stanisława Grzybka katechizm dla dorosłych ks. Kazimierza Sudera w przekładzie z języka niemieckiego na polski²³, w którym zawarte są następujące prawdy o św. Józefie: św. Łukasz mówił o Maryi zaślubionej Józefowi, św. Mateusz o Józefie oblubieńcu Maryi, spostrzegającym, że małżonka bez jego udziału stała się brzemienna. Życie Jezusa w Maryi poczęło się bez mężczyzny, Józef nigdy nie domagał się od Maryi powinności małżeńskiej, lecz zachował ją Dziewicą.

Katechizm dla młodzieży przed bierzmowaniem, wydany dla Archidiecezji Warmińskiej w 1994 roku, nie wspomina o św. Józefie²⁴.

3. Rozprawy i artykuły

Dzisiejsza Warmia dysponuje bardzo dobrą monografią o św. Józefie²⁵ w przekładzie polskim²⁶, a mianowicie ojca Franciszka Filasa SI: *Joseph: the Man Closest to Jesus. The Complete Life, Theology and Devotional of S. Joseph*²⁷, wraz z drugim jego dziełem: *Saint Joseph apres le Concile Vatican II*²⁸, oraz studiami autorów polskich: o. F. Brachy CM, B. Natońskiego SI, A. Bobera SI i J. Ożóga SI.

F. Filas SI ukazał najpierw źródła, życie, zaślubiny, ojcostwo prawne, teologię i cześć św. Józefa²⁹, potem porównał go: z innymi świętymi, z Maryją, z Panem Jezusem i Kościołem³⁰.

²¹ Przyjdź Jezu. Ilustrowany mały katechizm. Przygotowanie do pierwszej Spowiedzi i Komunii świętej. Książka do nauki religii rzymskokatolickiej, Olsztyn 1970, s. 38–41, 44–45.

²² Katechizm religii katolickiej dla diecezji warmińskiej. Część druga. Chrystus żyje wśród nas. Dla klasy VI. Chrystus wczoraj i dziś (Hbr 13,8), Olsztyn 1979, s. 188.

²³ S. Grzybek [red.], Wiem, komu zawierzyłem. Katechizm dla dorosłych, Olsztyn 1985, p. 146, 147, 150. — Titulus originalis: Botschaft des Glaubens — Ein katholischer Katechismus. III. Auflage 1979.

²⁴ Katechizm dla młodzieży przed bierzmowaniem, [Olsztyn] 1994.

²⁵ J. Wojtkowski [rec.], L. Francis Filas SI, Święty Józef Człowiek Jezusowi najbliższy, Kraków 1979, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 35 (1982), s. 223–225.

²⁶ Przekładu polskiego dokonali: F. Dylewski CRL, J. Ożóg SI i D. Siuta CSJ.

²⁷ Wyd. 2, Boston 1962.

²⁸ Montreal 1970.

²⁹ F.L. Filas SI, *iw.*, s. 9–287.

³⁰ Tamże, s. 289–325.

F. Bracha CM opisał nabożeństwo do św. Józefa u Polaków wieków: średnich, XVI i XVII; w piśmiennictwie³¹ i księgach liturgicznych³², dalej patronat św. Józefa nad miastem Krakowem, wreszcie jozefologię Sługi Bożego Józefa Bilczewskiego († 20 III 1923), arcybiskupa lwowskiego obrządku łacińskiego³³. B. Natoński SI opowiedział jak św. Józef był czczony przez jezuitów polskich w latach 1564–1979³⁴. A. Bober SI przygotował małą antologię patrystyczną o św. Józefie³⁵. J. Ożóg SI zebrał dokumenty nauczania kościelnego o św. Józefie, mianowicie papieży: Piusa IX, Leona XIII, Benedykta XV, Piusa XII, Jana XXIII oraz arcybiskupów: wspomnianego lwowskiego Józefa Bilczewskiego i krakowskiego Karola Wojtyły, obecnie papieża Jana Pawła II³⁶.

Prócz wyżej omówionego, jeszcze inne dzieło jozefologiczne posiada Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej, dwutomową pracę zbiorową o Józefie z Nazaretu, wydaną w 1979 roku w Krakowie przez karmelitów bosych³⁷, zawierającą cztery rozprawy autorów zagranicznych, przełożone na język polski³⁸ oraz cztery rozprawy autorów polskich³⁹.

Autorzy warmińscy przygotowali szereg rozpraw jozefologicznych.

Kazimiera Białczak — siostra Agnia OSB — w roku 1980 napisała rozprawę maderską na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego o liturgicznej czci św. Józefa w Polsce w świetle ksiąg liturgicznych⁴⁰. Pierwsze ślady liturgicznego kultu znalazła w Krakowie XII wieku, Wrocławiu XIV, Gnieźnie i Włocławku XV, pozostałych diecezjach polskich XVI wieku. Augustianie zaczęli czcić św. Józefa w połowie XV wieku, paulini, cystersi i norbertanie z początkiem XVI wieku. Sobór Trydencki ujednolicił kult św. Józefa, nie dotykając ksiąg liturgicznych dominikańskich, karmelitańskich i norbertańskich⁴¹.

Podobnie ks. J. Miciński napisał w 1991 roku rozprawę maderską na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie o Janie

³¹ Tamże, s. 329–330; F. Bracha CM oparł się na referacie wygłoszonym na II Międzynarodowym Sympozjum Józefologicznym w Toledo (19–26 IX 1976): J. Wojtkowski, De Polonorum participatione cultui sancti Joseph Ecclesiae occidentalis deque influxu ipsorum in eundem cultum saeculis XV et XVI vertentibus, *Estudios Josefinos XXXI*:1977 nr 61–62, s. 529–550.

³² F.L. Filas SI, jw., s. 330–333; F. Bracha CM oparł się na wygłoszonym podczas wyżej wymienionego sympozjum referacie: W. Schenk, Der liturgische Kult des hl. Joseph in Polen vom Mittelalter bis zum 17. Jahrhundert, *Estudios Josefinos XXXI*:1977 nr 61–62, s. 623–631. — W. Schenk korzystał z rozprawy maderskiej siostry K. Białczak OSB, Kult liturgiczny św. Józefa w Polsce w świetle ksiąg liturgicznych, Kwidzyn 1980.

³³ F.L. Filas SI, jw., s. 327–368.

³⁴ Tamże, s. 369–392.

³⁵ Tamże, s. 393–429.

³⁶ Tamże, s. 431–461.

³⁷ Józef z Nazaretu, t. 1–2. Kraków 1979.

³⁸ B. Martelet, Joseph de Nazareth l'homme de confiance, Paris – Fribourg 1974; J. Galot SI, Saint Joseph. Museum Lessianum n. 53. Löwen 1962; P. Barbagli OCD, S. Giuseppe nel Vangelo, Roma 1963; T. Stramare OSI, Figlio di Giuseppe da Nazaret. Problemi dell'infanzia di Gesù.

³⁹ F. Gołbiewski OP, Nauka Justyna Zapartowicza (Miechowity) o św. Józefie jako mężu Maryi i przybranym ojcu Syna Bożego; T. Sinek CM, Nabożeństwa ku czci Świętego Józefa w Polsce; C. Gil OCD, Z dziejów kultu św. Józefa w prowincji polskiej karmelitów bosych; T. Fittych, Bernard Rosa (1624–1696) — opat Krzeszowskich Cystersów — jako propagator kultu św. Józefa.

⁴⁰ K. Białczak OSB, jw.

⁴¹ Tamże, s. 82.

Jerzym Kunigku (1648–1719) i jego fundacjach ku czci św. Józefa. Pierwsze ślady czci św. Józefa na Warmii pochodzą z 1585 roku. J.G. Kunigk założył na przełomie XVI/XVII wieku bractwa św. Józefa posiadające własne ołtarze z obrazem św. Józefa w kościołach parafialnych w Pieniężnie, Fromborku, Olsztynie, Lidzbarku. Same ołtarze ufundował w Świętej Lipce i katedrze fromborskiej. Bractwa czciły św. Józefa jako patrona konających⁴².

Ks. dr hab. Władysław Nowak zbadał cześć św. Józefa u ewangelików mazurskich w wiekach XVII–XIX, przedstawiając wyniki na Międzynarodowych Sympozjach Józefologicznych⁴³.

Biskup Julian Wojtkowski badał katolickie nabożeństwo do św. Józefa na Warmii w wiekach XVI–XIX, ogłaszając wyniki również na Międzynarodowych Sympozjach Józefologicznych⁴⁴.

4. Czasopisma

Pismo urzędowe diecezji warmińskiej zachęcało do czytania czasopisma *Pod Opieką Świętego Józefa*, stanowiącego dodatek do *Głosu Karmelu*⁴⁵.

To samo diecezjalne pismo urzędowe na innym miejscu zalecało książkę biskupa wrocławskiego Karola Radońskiego o Świętych i Błogosławionych Kościoła Katolickiego⁴⁶, w której to encyklopedii zawarte jest również hasło o św. Józefie Oblubieńcu NMP, czczonym już w wieku IX na Wschodzie, w XIV na Zachodzie, do którego nabożeństwo rozwinęło się w wieku XVI, rozkwitło w wieku XIX, a w wieku XX, w roku 1912, osiągnęło stopień uroczystości⁴⁷.

⁴² J. Miciński, Jan Jerzy Kunigk (1648–1719) kanonik warmiński i jego fundacje ku czci św. Józefa, Kraków 1991.

⁴³ W. Nowak, Kult św. Józefa, jw.; tenże, Święty Józef w życiu religijnym wiernych Kościoła ewangelicko-augsburskiego na Mazurach w XVIII wieku, SW XXVII (1990), s. 293–308; tenże, Problem kultu naśladowania św. Józefa, przybranego ojca Jezusa Chrystusa, u ewangelików na Mazurach w XVII wieku, SW XXII–XXIII (1985–1986), s. 217–232; tenże, Święty Józef w postylografii ewangelickiej XIX wieku na Mazurach, KMW (1984), s. 431–435; tenże, San Giuseppe nella vita religiosa dei fedeli della Chiesa evangelica augustana nella terra di Mazuria nel XVIII secolo, *Estudios Josefinos* 45 (1991), s. 565–579; tenże, Il culto di San Giuseppe presso gli evangelici della Mazuria nel seicento, *Cahiers de Joséphologie* 35 (1987), s. 534–449; tenże, San Giuseppe nella postillographia evangelica in Mazuria nel XIX secolo, *Estudios Josefinos* 49 (1995), s. 439–449.

⁴⁴ J. Wojtkowski, De Polonorum participatione cultui Sancti Joseph Ecclesiae Occidentalis deque influxu ipsorum in eundem cultum saeculis XV et XVI vertentibus, *Estudios Josefinos* 31 (1977), s. 529–550; tenże, De theologia et cultu sancti Joseph in Warmia saeculo XVII, *Cahiers de Joséphologie* XXIX (1981), s. 928–941; tenże, (Rec.): F. L. Filas. Święty Józef, jw.; tenże, O kulcie Świętego Józefa w książkach polsko-niemieckich wydanych w XVII wieku, AK 107 (1986), s. 286–290; tenże, De cultu Sancti Joseph in libris polono-germanicis saeculo XVII impressis, *Cahiers de Joséphologie* XXXV (1987), s. 421–424; tenże, De cultu Sancti Joseph in libris Brunbergae saeculo XVIII impressis, *Estudios Josefinos* XLV (1991), s. 595–606; tenże, Cześć Świętego Józefa w drukach braniewskich XVIII wieku, SW XXVII (1990), s. 281–291; tenże, Sanctus Joseph in Warmia saeculi XIX, *Cahiers de Joséphologie* XLIII (1995), s. 227–243.

⁴⁵ WWD III :1947 nr 6, s. 47.

⁴⁶ Tamże, IV :1948 nr 4, s. 49–50.

⁴⁷ K. Radoński, Święci i Błogosławieni Kościoła Katolickiego. Encyklopedia hagiograficzna, Warszawa – Poznań – Lublin 1947, s. 237.

W trzy lata później nowenna do św. Józefa, opracowana przez o. Hołubowicza SI⁴⁸, została w tym samym diecezjalnym piśmie urzędowym zalecona kapłanom⁴⁹.

II. NABOŻEŃSTWO

1. Przepisy

Święta Kongregacja Obrzędów w dniu 6 XII 1912 roku odpowiadała na wątpliwość dotyczącą święta Świętego Józefa, obchodzonego 19 marca lub w III niedzielę po Wielkanocy: *Festum de quo in casu convenientius in Dominicam III post Pascha reponatur: nisi speciales habeantur rationes illud in sua die 19 martii retinendi*. Ordynariat Diecezji Warmińskiej wyjaśnił, że zachodzą dwa szczególne powody: a mianowicie «starodawne pielgrzymki» i «nabożeństwo czterdziestogodzinne», polecając proboszczom kościołów pod wezwaniem św. Józefa, aby sprawę przedłożyli ordynariatowi⁵⁰.

Sługa Boży Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski, dnia 4 III 1959 roku na święto św. Józefa Rzemieślnika, przypadające wówczas w piątek, dał dyspensę od wstrzemięźliwości od potraw mięsnych i władzę binowania Mszy św. w całej Polsce, świadcząc o nabożeństwie i obecności wiernych⁵¹.

Biskup płocki Tadeusz Zakrzewski w 1962 roku ogłosił odpust zupełny pod zwykłymi warunkami w dniach św. Józefa Oblubieńca NMP (19 III oraz 1 V) dla kapłanów z Unii Misyjnej Duchowieństwa⁵².

Prymas Polski w dniu 2 IV 1964 roku zwolnił polskich wiernych od wstrzemięźliwości od potraw mięsnych w święto św. Józefa Rzemieślnika przypadające w piątek⁵³. Podobnie dnia 18 II 1976 roku tenże sam prymas Polski, kardynał Stefan Wyszyński, udzielił dyspensy od wstrzemięźliwości od potraw mięsnych w dniu uroczystości św. Józefa⁵⁴.

2. Brewiarz i Mszał

Biskup olsztyński dr Tomasz Wileczyński dnia 25 V 1962 roku ogłosił *modlitwę nakazaną* o św. Józefie na uproszenie opieki nad Seminarium Warmińskim Hosianum⁵⁵.

Dekret Świętej Kongregacji Obrzędów z dnia 13 XI 1962 roku o włączeniu imienia św. Józefa do rzymskiego kanonu mszalnego, ogłoszony został w piśmie urzędowym diecezji warmińskiej na lipiec–sierpień następnego roku⁵⁶. Przekład

⁴⁸ Hołubowicz SI, Nowenna do św. Józefa, 50 stron.

⁴⁹ WWD VI :1950 nr 1, s. 25.

⁵⁰ AAS IV (1912), s. 728; *Pastoralblatt für die Diözese Ermland* XLV (1913), s. 29.

⁵¹ WWD XIV :1959 nr 1, s. 10.

⁵² Tamże, XVII :1962 nr 4, s. 33–34.

⁵³ Tamże, XIX :1964 nr 5, s. 30.

⁵⁴ Tamże, XXXI :1976 nr 2, s. 92.

⁵⁵ Tamże, XVII :1962 nr 5, s. 5.

⁵⁶ Tamże, XVIII :1963 nr 4, s. 2.

polski, zatwierdzony prze Komisję Liturgiczną Episkopatu Polski do komentarzy liturgicznych i modlitewników, ukazał się nieco później⁵⁷.

Tenże sam biskup olsztyński dr Tomasz Wilczyński ponownie nakazał modlitwę o św. Józefie dnia 24 IV 1964 roku, na uproszenie powołań kapłańskich⁵⁸.

3. Rytuał

Św. Pius X papież dekretem *Dla Miasta i Świata* z dnia 18 III 1909 roku zatwierdził do odmawiania prywatnego i publicznego litanie o św. Józefie Oblubieńcu NMP, nadając za odmówienie 300 dni odpustu⁵⁹.

Ks. prof. dr Stefan Biskupski, wikariusz kapitulny diecezji warmińskiej, dekretem z dnia 19 II 1955 roku ujednolicił nabożeństwa dodatkowe, wydając między innymi wzorcowy tekst litanii do św. Józefa w języku polskim⁶⁰.

4. Modlitewniki

Biskup warmiński dr Augustyn Bludau w latach 1913 i 1922 wydał w Braniewie tak zwane *drugie wydanie*, a w rzeczywistości dwa różne wydania zbioru modlitw dla Diecezji Warmińskiej⁶¹, zawierającego na 10 stronach nabożeństwo do św. Józefa: *Mate oficjum*⁶², litanie⁶³, modlitwę zwaną *skuteczną*⁶⁴, Zawierzenie św. Józefowi⁶⁵, przypisywaną św. Bernardowi modlitwę *Pomnij* do Matki Boskiej, ale przerobioną o św. Józefie⁶⁶, Modlitwę papieża Leona XIII⁶⁷, akt strzelisty⁶⁸, codzienną modlitwę do Św. Rodziny⁶⁹, drugi akt strzelisty⁷⁰.

Godziny *matego oficjum* o św. Józefie w języku polskim miały te same tematy hymnów, jak *godzinki* drukowane w XVIII w. w Braniewie⁷¹: poślubienie Maryi, lęk brzemienności, Narodzenie Pana, ucieczka do Egiptu, powrót do Nazaretu, znalezienie w świątyni, śmierć na rękach Jezusa i Maryi.

⁵⁷ Tamże, XIX :1964 nr 3, s. 13.

⁵⁸ Tamże, XIX :1964 nr 5, s. 31.

⁵⁹ *Pastoralblatt für die Diözese Ermland* XLI (1909), s. 66-67, z łacińskim i niemieckim brzmieniem litanii.

⁶⁰ WWD X :1955 nr 1, s. 1-37, litania: 28-29.

⁶¹ Zbiór Modlitw dla Dyecezyi Warmińskiej. Za rozporządzeniem Najprz. Ks. Biskupa Warmińskiego. Wydanie drugie, Brunsberga 1913, 1922. Drukiem i nakładem drukarni Warmińskiej. (X. K. Skowroński).

⁶² Tamże, s. 145-150, lub 138-143.

⁶³ Tamże, s. 150-151, lub 143-144.

⁶⁴ Tamże, s. 152, lub 144-145.

⁶⁵ Tamże, s. 152, lub 145.

⁶⁶ Tamże, s. 153, lub 146.

⁶⁷ Tamże, s. 153-154, lub 146-147.

⁶⁸ Tamże, s. 154, lub 147.

⁶⁹ Tamże s. 154-155, lub 147-148.

⁷⁰ Tamże, s. 155, lub 48.

⁷¹ J. Wojtkowski, *De cultu Sancti Ioseph in libris Brunsbergae*, jw., s. 597-599.

Na jutrznię:

*Józefie z pokolenia Dawida wydany,
Opiekunie Jezusa od Boga wybrany!
Poślubiony PaniENCE stanu anielskiego!
Stróżu arki przeczystej Króla niebieskiego!
Tyś sam jeden z młodzianów innych bardzo wiele,
Oblubieńcem Maryi obrany w kościele:
Gdy łaska zakwitęła w rękach Twych cudownie,
Gołębica usiadła na głowie nadobnie.*

Modlitwa:

*Prosimy Cię Panie, abyśmy przez zasługi Józefa świętego, Oblubienica
Przenajświętszej Rodzicielki Twojej, wspomóceni byli, iż czego prośbami
naszemi otrzymać nie możemy, za Jego przyczyną aby nam dano było.*

Na prymę:

*Ty strapiony nie wiedząc skrytej tajemnicy,
Myślisz zaraz opuścić swą Oblubienicę:
Już to wszystko szwankuje! We śnie Anioł głosi:
Wesel się, mówi, nie bój, Pana Boga nosi.
Ocknąwszy tedy ze snu, uwierzyłeś słowom;
Jakoż też należało takim wierzyć mowom.
Zjednaj nam, byśmy wiary świętej tajemnice
Poznawszy, obaczyli w niebie Boskie lice.*

Na tercję:

*Wszystek świat popisują, idźże do Betleem.
Oddaj swe posłuszeństwo, pośpiesz z Zbawicielem,
Który się tam narodzi, obaczysz Go w ciele,
Czego czekał Symeon przez lat bardzo wiele.
Stało się, że Maryja Jezusa powita,
W pieluszki owinąwszy, w żłobie położyła,
Którego nawiedzając pasterze, witali,
Toż czyniąc trzej Królowie, dary Jemu dali.*

Na sekstę:

*Nie śpi Heród okrutny, już dziatki morduje,
Krew niewinną rozlewa, Boga prześladowe,
Swym mieczem na Maryi Jedyńaka godząc
Kwapże się do Egiptu, Jezusa uwodząc.
Natychmiast usłuchałeś głosu Anielskiego,
Byś od śmierci zachował Syna panińskiego.
Zostawałeś w Egipcie z Jezusem, i Jego
Matką miłą Maryją do czasu pewnego.*

Na nonę:

*Ty po śmierci Heroda, z przestrogi Anielskiej,
Powróciłeś do ziemi znowu izraelskiej.
Szedłszy do Galilei z Bogiem, Matką Jego,
Zażywałeś w Nazaret stanu pokornego.
I tam między krewnymi w radości mieszkając,
Zbawiciela z dzieciństwa świata wychowałeś.
Żywiłeś ciężką pracą, potem czoła Swego,
Pod Swą mając opieką Boga Wcielonego.*

Na nieszpory:

*Tyś był stracił Jezusa dwunastego roku.
Jedyną Twą pociechę, jak źrenicę w oku.
Szukasz wszędzie, znajdujesz w pośrodku doktorów,
Strzeżesz pilnie wiecznego Króla Archaniołów.
Któryś się w postuszeństwie, jak Ojcu poddaje,
Twoim Pan nieba, ziemi, poddanym się staje.
Ojcem Ciebie mianuje, matką zaś Maryją,
Ten, któremu Anieli wiecznie czołem biją.*

Na kompletę:

*Szczęśliwyś jest Józefie, gdy Cię leżącego
Trzyma Jezus z Maryą już konającego.
Za Twe wierne usługi postugę oddają,
Przy świętym zejściu Twojem pociechy dodają.
Z jednej strony Pan Jezus, z drugiej Matka Jego,
Anieli też trzymają Józefa świętego.
Tak szczęśliwie dokonał, który służył wiernie,
Teraz bierze zapłatę, w Niebie nieśmiertelnie.*

Modlitwa:

*O Boże, któryś w niewymownej Opatrzności Twojej Józefa świętego Naj-
świętszej Rodzicielce Twojej za Oblubieńca wybrać raczył, prosimy pokor-
nie, abyśmy, którzy go Obrońcą, Ojcem, Patronem i Opiekunem być znamy
na ziemi, Orędownikiem i łaskawym Przyczyńcą mieć mogli w niebie.*

Ofiarowanie:

*Te godzinki pokornie z serca uprzejmego
Ofiaruję Patronie, Ty przed Pana Swego
Zanieś na tron wysoki w modlitwie gorącej,
Abyśmy byli w chwale, końca nie znającej.*

Powyższe hymny czciły św. Józefa jako oblubieńca Maryi i prawnego ojca Jezusa. Dwie modlitwy, z których pierwsza zapożyczona z liturgii dnia 19 marca, odmawiana była sześciokrotnie w poszczególnych godzinach, druga natomiast, z litanii do św. Józefa wzięta, odmawiana była tylko raz w komplecie. Obie

wzywały św. Józefa jako orędownika. *Małe oficjum* o św. Józefie naśladowało go przede wszystkim jako świętego, czciło jako oblubieńca Maryi i prawnego ojca Pana Jezusa, wzywało jako orędownika, wreszcie miłowało jako czystego. Całe nabożeństwo do św. Józefa zawarte w omawianym modlitewniku najpierw wzywało orędownika, potem naśladowało świętego, na trzecim miejscu czciło prawnego ojca Pana Jezusa, na czwartym miłowało czystego.

W 1927 roku wyszło stereotypiczne wydanie niemieckiego modlitewnika dla diecezji warmińskiej, zawierające bogate nabożeństwo do św. Józefa⁷²: litanie do św. Józefa⁷³, modlitwę papieża Leona XIII do św. Józefa⁷⁴, a także długą modlitwę do chwalebnego Patriarchy⁷⁵. Litania wzywała orędownika, naśladowała świętego, czeila oblubieńca i prawnego ojca, miłowała czystego. Modlitwa Leona XIII również na pierwszym miejscu wzywała orędownika, lecz na drugim miejscu czeila oblubieńca i prawnego ojca, na trzecim naśladowała świętego, na czwartym miłowała czystego. Bardzo długa zaś modlitwa do chwalebnego patriarchy św. Józefa obrońcy dziewictwa, małżonków, ojców rodzin, rzemieślników, pielgrzymów, ubogich, strapiionych, orędownika grzesznych, opiekuna umierających, patrona Kościoła, najpierw wzywała orędownika, po wtóre naśladowała świętego, po trzecie czeila oblubieńca i prawnego ojca, po czwarte miłowała czystego.

Po drugiej wojnie światowej, w 1956 roku ukazał się w języku polskim *Modlitewnik Warmiński*, zawierający nabożeństwo do św. Józefa⁷⁶, a mianowicie litanie, oddanie siebie, modlitwę św. Piusa X papieża oraz modlitwę o dobrą śmierć⁷⁷, składające się na następujący obraz św. Józefa: orędownik, święty, oblubieniec i opiekun, czysty.

Mała książeczka do nabożeństwa dla dzieci do Pierwszej Komunii Świętej, ułożona przez ks. dr. Józefa Wojtukiewicza i wielokrotnie w diecezji warmińskiej wydawana, zawierała tylko litanie, wzywającą wstawiennictwa św. Józefa, naśladującą jego świętość, oddającą cześć jego godności oblubieńca i prawnego ojca, miłującą jego czystość⁷⁸.

Modlitwa Sługi Bożego papieża Piusa XII do św. Józefa Rzemieślnika, obdarzona cząstkowym odpustem, została ogłoszona w Diecezji Warmińskiej w marcu 1959 roku⁷⁹. Zawiera ona nabożeństwo do św. Józefa: wzywania, naśladowania i czci.

Dwa lata później wydany modlitewnik Diecezji Warmińskiej dla dorosłych powiązał nabożeństwo do św. Józefa z dniem 19 marca⁸⁰: litanie, modlitwę papieża Leona XIII i pieśń eucharystyczną nieznanego autora: *O Józefie ukochany*.

⁷² Gebetbuch für das Bistum Ermland. Stereotyp-Ausgabe. Braunsberg 1927. Druck und Verlag der Ermländischen Zeitungs- und Verlagsdruckerei (Erml. Verlagsgesellschaft m. b. H.).

⁷³ Tamże, s. 194–196.

⁷⁴ Tamże, s. 196.

⁷⁵ Tamże, s. 201–204.

⁷⁶ Modlitewnik Warmiński, Olsztyn 1956. Słowo wstępne napisał ks. prof. Stefan Biskupski, administrator czyli wikariusz kapitułny Diecezji Warmińskiej.

⁷⁷ Tamże, s. 101–105.

⁷⁸ Jezus pochwalony, Olsztyn 1959, 1964, 1966, 1968, 1969, 1971.

⁷⁹ WWD XIV:1959 nr 2, s. 10–11; Por. AAS 50 (1958), s. 335–336.

⁸⁰ Z modlitwą przez życie, Bydgoszcz 1961, s. 168–172.

Modlitewnik pięknie ukazuje wstawiennictwo, świętość i prawne ojcostwo św. Józefa.

*O Józefie ukochany, pod opieką Twoją rósł — Chleb żywota z nieba dany,
Tyś Go na swym ręku niósł; — Tyś Go w ziarnie pielęgnował, by nakarmił
ludzki głód; — Tyś nam ustrzegł i zachował ten miłości Bożej cud.
Dla Niego żyć, z Tobą Go czcić, — Gdzie chwały swej On tai blask: — By
wszystkim nam był Jezus sam, Ach uprosz tę najdroższą z łask.
Tego, który w Nazarecie Tobie powierzony był, — My strzeżemy na tym
świecie, gdzie Majestat Boży skrył, — Twą miłością, sercem Twoim, ucz
Jezusa wielbić tu, — Jak Ty pracą, łzami, znojem, całym życiem służyć Mu.
Dla Niego żyć...⁸¹*

Dopiero dwadzieścia lat później wydany został w Diecezji Warmińskiej modlitewnik krakowskiego zmartwychwstańca, ojca Stefana Koperka CR: *Wiem, komu zawierzyłem*, z litanią, modlitwą Leona XIII i kolektą o św. Józefie Rzemieślniku (I V), oraz trzema pieśniami na cześć św. Józefa⁸², co łącznie składa się na kult wzywania, naśladowania, czci i miłości, dając obraz św. Józefa: orędownika, świętego, oblubieńca i prawnego ojca, człowieka czystego.

Przed dwoma laty ks. mgr Ireneusz Bruski opracował książkę do nabożeństwa dla wiernych w starszym wieku: *Ku Bogu*, drukowaną większymi czcionkami, z litanią do św. Józefa i modlitwą papieża Leona XIII⁸³, podobnie jak wyżej przedstawiając wstawiennictwo nad naśladowanie i cześć nad miłość.

Wszystkie modlitewniki zawierały litanię do Wszystkich Świętych z wezwaniem: *Święty Józefie módl się za nami*, uwydatniającym jednakowo świętość godną naśladowania i orędownictwo godne wzywania.

5. Śpiewniki

Śpiewnik dla wiernych narodowości niemieckiej wielokrotnie wydawany stereotypicznie dla Diecezji Warmińskiej, zawsze zawierał niemiecki przekład łacińskiego hymnu: *Magne Ioseph, fili David*, na cześć orędownika i opiekuna, prawnego ojca i czystego oblubieńca, godnego naśladowania w świętości⁸⁴.

Inny śpiewnik dla polskich wiernych Diecezji Warmińskiej, nie tylko wielokrotnie wydawany lecz także poprawiany⁸⁵, miał za zadanie ujednolicenie śpiewu w trzech częściach diecezji: *Palatynacie* (dawnym województwie malborskim)

⁸¹ Tamże, s. 172: *O Józefie ukochany...*

⁸² S. Koperk CR, *Wiem, komu zawierzyłem*, Olsztyn 1981, s. 225–226, 364, 464–465. Pieśni zaczynają się słowami: *Duszo moja...; Józefie, Święty Patronie...; O Józefie ukochany...*

⁸³ Bruski I.: *Ku Bogu*. Częstochowa 1995, s. 314–319.

⁸⁴ *Gesang und Gebetbuch für das Bistum Ermland*. Neu herausgegeben auf Anordnung des Hochwürdigsten Herrn Bischofs Andreas. Stereotyp-Ausgabe, Braunsberg 1908, s. 168–169: *Joseph, Davids Sohn geboren*.

⁸⁵ Zbiór pieśni i modlitw dla Dyccezyi Warmińskiej za rozporządzeniem Najprzewielebniejszego Ks. Biskupa Augustyna [Bludau]. Wydanie piąte, Brunsberga 1914. Wydanie szóste, Brunsberga 1922. Drukiem i nakładem Drukarni Warmińskiej (K. Skowroński).

idącym za zwyczajem Diecezji Chełmińskiej (Pelplin), na Mazurach z polskim zwyczajem, i na Warmii mającej własne śpiewy. Jako pomoc polecano nuty wydane w Pelplinie, Lipsku i Braniewie⁸⁶. Porównanie z drugim wydaniem roku 1866, o którym mowa była w dziejach kultu XIX wieku⁸⁷, wykazuje tylko dwie pieśni do św. Józefa: nr 143 *Szczęśliwy, kto sobie Patrona...* oraz nr 144 *Święty Józefie, Jezusa Piastunie...*, znane już ze wspomnianego wydania. W pieśni nr 143 występuje on jako orędownik i święty, w pieśni nr 144 jako orędownik, prawny ojciec Jezusa i święty.

Druga wojna światowa uniemożliwiła ponowne wydanie bogatego śpiewnika polskiego Diecezji Warmińskiej, stąd stał się konieczny w roku 1946 druk małego uboższego śpiewniczka⁸⁸, w którym jednak znalazły się dwie pieśni do św. Józefa: wyżej wymieniona pieśń nr 143, oraz nowa: *Duszo moja, niech pieśń twoja niesie Józefowi cześć...*⁸⁹ sławiąca na pierwszym miejscu świętość, na drugim prawne ojcostwo, na trzecim zarówno czystość jak i orędownictwo.

Po ośmiu latach nowy śpiewnik dla Warmii i Mazur został wydany w Warszawie⁹⁰, zawierający litanie⁹¹ oraz cztery pieśni na cześć św. Józefa, dwie z nich zaczerpnięte zostały ze śpiewniczka roku 1946, a dwie z dużego śpiewnika dziewiętnastowiecznego⁹². Na pierwszym miejscu św. Józef sławiony był jako orędownik, na drugim jako święty, na trzecim jako prawny ojciec Pana Jezusa i obłubieniec Maryi, a na ostatnim jako czysty (tylko jeden raz!).

W 1961 roku wprowadzony został w Diecezji Warmińskiej nowy śpiewnik polski, ułożony przez ks. Wojciecha Lewkowicza⁹³, cieszący się do dnia dzisiejszego wielu wydaniem, wzbogacanymi i poprawianymi. Św. Józef wychwalany jest w pieśniach o Świętej Rodzinie, z których pierwsza: *Dobrze złęczone Imiona one...*⁹⁴, dwie inne zaś już znane dobrze z powyższych śpiewników: *Duszo moja, niech pieśń twoja głosi Józefowi cześć!* a także: *Szczęśliwy, kto sobie Patrona, Józefa ma za Opiekuna...* Pierwsza z nich jednakowo chwali orędownictwo i świętość Józefa, druga świętość przedkłada nad prawnym ojcostwem i godnością obłubieńca, raz tylko wspominając wstawiennictwo i czystość, trzecia zaś poświęcona wstawiennictwu na ostatnim miejscu wspomina świętość. W nowszych wydaniach, na przykład z lat 1977 i 1982⁹⁵, znajduje się czwarta pieśń: *Józefie,*

⁸⁶ Tamże, s. 3 nie liczbowana: Melodye do Zbioru pieśni nabożnych dla użytku kościelnego, Pelplin; Supplement Melodyj do Zbioru pieśni nabożnych dla dyceezji Warmińskiej, Lipsk [Leipzig]; Orgelbegleitung, Brunsberg [Braunsberg].

⁸⁷ J. Wojtkowski, Sanctus Joseph in Warmia saeculi XIX, jw. s. 237.

⁸⁸ L. Kauczor, Z. Geneja, Z pieśnią przed tron Boży, Olsztyn 1946.

⁸⁹ Tamże, s. 121.

⁹⁰ Zbiór pieśni nabożnych dla Warmii i Mazur. Śpiewnik Diecezji Warmińskiej w układzie Ks. Rady Antoniego Sikorskiego, Warszawa 1954.

⁹¹ Tamże, s. 289–291.

⁹² Tamże, s. 164–167.

⁹³ Śpiewnik parafialny, czyli zbiór pieśni sakralnych polskich i łacińskich dla użytku wiernych w kościołach rzymsko-katolickich. Zebrał i ułożył X. Wojciech Lewkowicz, [Kraków 1961].

⁹⁴ Tamże, s. 374.

⁹⁵ Śpiewnik parafialny, czyli zbiór pieśni kościelnych oraz modlitw dla użytku wiernych w kościołach rzymsko-katolickich. Wydanie X. Zebrał i ułożył ks. Wojciech Lewkowicz, Olsztyn 1977; tenże, Wydanie XI, Olsztyn 1982.

*święty Patronie...*⁹⁶, ułożona dla młodzieży⁹⁷ przez ojca Józefa Hołubowicza SI (1835–1887), historyka misji wśród pogan⁹⁸, oddająca cześć orędownictwu św. Józefa. — Wszystkie wydania śpiewnika ks. W. Lewkowicza zawierają litanię do św. Józefa, wzywającą orędownictwa, naśladowającą świętość, czczącą prawne ojcostwo i godność oblubieńczą, wreszcie miłującą czystość.

W Diecezji Warmińskiej znany jest także zbiór 100 pieśni o św. Józefie, wydany w 1983 roku⁹⁹ przez Zgromadzenie Sióstr Świętego Józefa III Zakonu Świętego Franciszka z Asyżu¹⁰⁰, z okazji jubileuszu stulecia swego istnienia, zawierający: I. śpiewy liturgiczne (1–8), II. pieśni pochwalne (9–23), III. o naśladowaniu Przeczystego Oblubieńca NMP (24–37), IV. o opieceknie dziatwy i młodzieży (38–50), V. o naśladowaniu głowy Świętej Rodziny (51–63), VI. o wzorze rzemieślników (64–70), VII. o Patronie Kościoła Świętego (71–95), VIII. o patronie umierających (96–100). Z samego wyliczenia widać, iż nabożeństwo naśladowania św. Józefa częstsze jest od nabożeństwa wzywania.

6. Objawienia prywatne

Na VI Ogólnopolskim Kongresie Mariologicznym w roku 1977, odbytym w Olsztynie z okazji stulecia objawień NMP w Gietrzwałdzie ówczesny biskup pomocniczy warmiński dr Jan Obłak zaprzeczył wiarygodności pseudoobjawień św. Józefa, a zeznające o nich niewiasty: Elżbietę Bilitewską (* 28 VII 1831 w Nagładach) i Katarzynę Wieczorkównę (* 25 XI 1853 w Gietrzwałdzie) osądził jako niegodne wiary¹⁰¹. Zgodnie z rezolucją Kongresu biskup warmiński dr Józef Drzazga na mocy swej zwyczajnej władzy w dniu 11 IX 1977 roku zatwierdził kult objawień samej Najświętszej Maryi Panny w Gietrzwałdzie, otrzymanych przez Barbarę Samulowską (* 21 I 1865 w Worytach), późniejszą siostrę Stanisławę w Zgromadzeniu Sióstr Miłosierdzia († 6 XII 1950 w Gwatemali)¹⁰².

⁹⁶ Tamże, 266.

⁹⁷ J. Hołubowicz SI, *Pieśń do św. Józefa, patrona młodzieży*, Kraków 1913.

⁹⁸ J. Duchniewski, HOŁUBOWICZ Józef Wiktor SI, EK, t. 6, k. 1163.

⁹⁹ T. Krężolek CFSJ, *Śpiewnik jubileuszowy. Świętego Józefa pieśnią wysławiamy. Msza jubileuszowa oraz zbiór 100 pieśni w układzie na 1, 2, 3 lub 4 głosy ku czci Świętego Józefa Oblubieńca NMP i Patrona Kościoła Świętego. Zgromadzenie Sióstr Świętego Józefa, Tarnów 1983.*

¹⁰⁰ Zgromadzenie Sióstr Józefitek, na Warmii nie znane, założone zostało we Lwowie w 1884 roku przez ks. Zygmunta Gorazdowskiego (1845–1920) zasłużonego w pracy katechetycznej, wychowawczej, społecznej i charytatywnej. Zob. G. Jaworska, GORAZDOWSKI Zygmunt, EK, t. 5, k. 1296.

¹⁰¹ J. Obłak, *Objawienia Matki Boskiej w Gietrzwałdzie, ich treść i autentyczność w opinii współczesnych. (W stulecie objawień 1877–1977).*

¹⁰² J. Drzazga, Dekret, SW XIV (1977), s. 3; B. Tomczyk CM, *Siostra Miłosierdzia Barbara Stanisława Samulowska († 1950) wizjonerka z Gietrzwałdu*, SW XIV (1977), s. 137–145.

III. WSPÓLNOTY

1. Stowarzyszenia

Już niemal 50 lat, uprzednio istniejące kapłańskie stowarzyszenie świętego Józefa z Brixen pojawiło się na Warmii w 1924 roku. Siedziba jego przed pierwszą wojną światową mieściła się w Görtz, celem było leczenie księży w uzdrowiskach południowych Niemiec: Meranie, Ika i Bad Gastein. Członkowie wpłacali 2 marki miesięcznej składki¹⁰³.

Po drugiej wojnie światowej zamiast *Akcji Katolickiej* o kobiety, mężów, młodzież żeńską i młodzież męską troszczyło się duszpasterstwo stanowe. Program homiletyczny VIII roku *Wielkiej Nowenny* przed Tysiącleciem Chrześcijaństwa w Polsce przewidywał *Triduum* dla mężczyzn przed uroczystością św. Józefa, Oblubieńca NMP, z homiliami: 1) Mąż doskonały myślą i czynem w Bogu zakorzeniony; 2) Wielkość człowieka polega na służbie; 3) Etyka zawodowa; 4) Służba Bogu w rodzinie¹⁰⁴.

Uroczystość patrona mężczyzn św. Józefa w 1967 roku została przygotowana przez tridua z homiliami, modlitwami, adoracją Najświętszego Sakramentu i błogosławieństwem Eucharystycznym¹⁰⁵.

Diecezjalny kalendarz duszpasterski zalecał dzień 19 III 1974 z *triduum* dla mężczyzn, a dzień 1 V 1974, święto Józefa Rzemieślnika, jako *święto pracy*¹⁰⁶.

W kalendarzu duszpasterskim na rok 1976 umieszczono uroczystość św. Józefa, przygotowaną przez *triduum* dla mężczyzn¹⁰⁷.

Nowością kalendarza duszpasterskiego na rok 1977 były trzydniowe rekolekcje dla mężczyzn przed uroczystością św. Józefa¹⁰⁸.

Warmińskie kalendarze duszpasterskie na lata 1980 i 1981 pod dniem 19 marca zalecały *triduum* dla mężczyzn i młodzieńców przed uroczystością św. Józefa¹⁰⁹.

Ze względu na diecezjalny Kongres Eucharystyczny w duszpasterskim kalendarzu zapisano pod dniem 19 III 1988 uroczystość św. Józefa, opiekuna ojców rodzin z Mszą, homilią i adoracją Najświętszego Sakramentu¹¹⁰.

Stowarzyszenie Rodzin Katolickich powołane do życia 6 III 1995 roku przez Arcybiskupa Metropolity Warmińskiego dr. Edmunda Piszcza, oddane zostało w opiekę Świętej Rodzinie: Jezusowi, Maryi i Józefowi¹¹¹.

¹⁰³ *Pastoralblatt für die Diözese Ermland* LVI (1924), s. 284, LVII (1925), s. 40–41, LVIII (1926), s. 187.

¹⁰⁴ WWD XIX :1964 nr 4, s. 40.

¹⁰⁵ Tamże, XXII :1967 nr 5, s. 198.

¹⁰⁶ Tamże, XXIX :1974 nr 1, s. 5.

¹⁰⁷ Tamże, XXXI :1976 nr 1, s. 43.

¹⁰⁸ Tamże, XXXI :1976 nr 6, s. 299.

¹⁰⁹ Tamże, XXXV :1980 nr 2, s. 107 i XXXVI :1981 nr 2, s. 91.

¹¹⁰ Tamże, XLIII :1988 nr 1, s. 27 i XLIII :1988 nr 3–4, s. 151.

¹¹¹ Tamże, L :1995 nr 18, s. 32.

2. Zakłady dobroczynne

W Lidzbarku Warmińskim sierociniec św. Józefa działał do przejścia frontu w styczniu 1945 roku, jak wynika z zapisu w kalendarzu wieczystej adoracji¹¹². Działały również domy św. Józefa w Elblągu¹¹³ i Królewcu-Ponarach¹¹⁴. Spośród warmińskich szpitali przynajmniej trzy poświęcone były św. Józefowi, mianowicie we Fromborku¹¹⁵, Biskupcu Warmińskim¹¹⁶ i Dobrym Mieście¹¹⁷, wszystkie wpisane do kalendarza wieczystej adoracji na styczeń 1945 roku, gdy klęska drugiej wojny światowej objęła Warmię.

3. Kościoły, kaplice, ołtarze, obrazy

U progu XX wieku, a mianowicie w 1894 roku, biskup warmiński Józef Ambroży Geritz wystawił przed domem biskupim we Fromborku neogotycką kapliczkę swemu patronowi, w której do dziś dnia czczona jest figura św. Józefa z Dzieciątkiem¹¹⁸.

W kościele parafialnym Najświętszego Serca Jezusowego w Olsztynie, wybudowanym w latach 1901–1903, jest witraż przedstawiający śmierć św. Józefa w obecności Jezusa i Maryi, a także bogaty treściowo ołtarz ze statuą św. Józefa z Dzieciątkiem, płaskorzeźbioną predellą przedstawiającą Józefa przed faraonem z napisem *Idźcie do Józefa* (Rdz 41,55), oraz czterema scenami z życia św. Józefa na bocznych skrzydłach: 1) zaślubiny z Maryją, 2) pokłon Magów złożony Jezusowi w obecności Maryi i Józefa, 3) znalezienie Pana Jezusa w świątyni jerozolimskiej przez Maryję i Józefa, 4) Świętą Rodzinę w Nazarecie¹¹⁹.

W kościele parafialnym św. Józefa wybudowanym w Olsztynie w latach 1912–1913 patron odbiera cześć w płaskorzeźbie na skrzydle ołtarza głównego.

W 1913 roku pięć kościołów w Diecezji Warmińskiej miało św. Józefa za patrona¹²⁰.

Bezpośrednio przed drugą wojną światową warmiński schematyzm diecezjalny na rok 1938 wykazywał 11 kościołów św. Józefa, mianowicie trzy parafie: Olsztyn¹²¹, Pasłęk i Kobyły; dalej pięć wikariatów wieczystych: Opaleniec, Morąg, Królewiec-Ponary, Tapiawa i Stancewo; wreszcie jeden kościół filialny w Gościszewie i dwie kaplice: Bukwałd i Jedwabno¹²².

¹¹² Verzeichnis des gesamten Klerus der Diözese Ermland nach dem Stande zu Beginn des Jahres 1938 Braunsberg 1938, p. 14; *Kirchliches Amtsblatt für das Bistum Ermland* 75 (1943), s. 20, 35, 68.

¹¹³ Tamże, s. 8, 20.

¹¹⁴ Tamże, s. 20, 52, 90.

¹¹⁵ Tamże, s. 8; 77 (1945), s. 4.

¹¹⁶ Tamże, 75 (1943), s. 8, 90; 77 (1945), s. 4.

¹¹⁷ Tamże, 75 (1943), s. 8, 82; 77 (1945), s. 4.

¹¹⁸ AAWO, Akta: Frombork 34/1.

¹¹⁹ J. Piśkorska, Zabytki ruchome w kościołach i niektórych kaplicach Olsztyna według stanu z 1973 roku, SW X (1973), s. 486.

¹²⁰ *Pastoralblatt für die Diözese Ermland* XLV (1913), s. 29.

¹²¹ W latach 1911–1914 wybudowany został kościół świętego Józefa z wikariatem wieczystym od 18 XII 1924, a parafia od 1 X 1932, WWD XLVIII :1993 nr 3, s. 114–119.

¹²² Verzeichnis des gesamten Klerus der Diözese Ermland nach dem Stande zu Beginn des Jahres 1938, jw.

Rocznik Diecezji Warmińskiej 1985, na siedem lat przed podziałem w dniu 25 III 1992 roku na diecezję Elbląską i Elcką oraz archidiecezję Warmińską, połączone w Metropolię Warmińską, zawiera nowe parafie św. Józefa: Jedwabno 1958, Szkotowo 1962, Węgielsztyn 1962, Gościszewo 1971, Ruszkowo 1976¹²³, Nakomiady 1980¹²⁴, Nawiady 1989; nowe kościoły filialne: Gardeja 1945, Stare Siedlisko 1945; nowe kaplice: Długi Borek 1982, Olsztyn-Redykajny 1992¹²⁵; odpusty w dniach św. Józefa zyskiwane w kościołach o innych tytułach: Grabowo, Krasna Łąka, Lwowiec, Morąg, Straszewo, Szczytno. Podczas drugiej wojny światowej ubył trzy kościoły parafialne św. Józefa: Morąg, Królewiec-Ponary i Tapiawa, pierwszy zniszczony został na terenie Polski, drugi i trzeci są obecnie poza kultem na terenie obecnej Federacji Rosyjskiej¹²⁶.

Od dnia 1 VII 1989 roku, gdy prześladowanie Kościoła w Polsce ustało¹²⁷, powstały w Diecezji Warmińskiej nowe parafie św. Józefa: Nowa Wieś Elcka 1989, Szyleny 1990, Gołdap 1991, Pisz 1991, Krosno 1994.

W 1992 roku Diecezja Warmińska¹²⁸ miała w Polsce 396 parafii, z których 17 było pod wezwaniem św. Józefa, co stanowi 4,3%. W tym samym czasie spośród 336 filii tylko 5, a więc 1,5% miało św. Józefa za patrona. Lecz w porównaniu z 5 miejscami czci św. Józefa przed pierwszą wojną światową, 22 miejsca po drugiej wojnie światowej stanowią czterokrotny wzrost *protodulii* w XX wieku.

Stan obecny przedstawia poniższa tablica:

	Parafie	Filie	Odpusty
1	2	3	4
Archidiecezja Warmińska	1901 Kobyły 1910 Stanclewo 1926 Opaleniec 1932 Olsztyn 1958 Jedwabno 1962 Szkotowo 1976 Ruszkowo 1980 Nakomiady 1989 Nawiady 1990 Szyleny 1994 Krosno	1858 Bukwałd 1982 Długi Borek 1992 Olsztyn- -Redykajny	Lwowiec Szczytno

¹²³ Dnia 11 II 1976 roku Biskup Warmiński dr Józef Drzazga utworzył w Ruszkowie, dekanat Ostróda, parafię pod wezwaniem świętego Józefa Oblubieńca NMP, WWD XXXI : 1976 nr 2, s. 92–93.

¹²⁴ Dnia 15 III 1980 roku Biskup Warmiński dr Józef Glemp utworzył w Nakomiadach, dekanat Kętrzyn, parafię pod wezwaniem świętego Józefa, WWD XXXV:1980 nr 2, s. 103–104.

¹²⁵ Dnia 29 XI 1992 roku został udośćniony wiernym kościół św. Józefa w Wyższym Seminarium Duchownym Metropolii Warmińskiej HOSIANUM, WWD XLVIII:1993 nr 4, s. 47.

¹²⁶ J. C y m b a ł a, *Rocznik Diecezji Warmińskiej 1985*, Olsztyn 1985.

¹²⁷ Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, *Dziennik Ustaw* 29 (1989), s. 457–470.

¹²⁸ *Annuario Pontificio per l'anno 1992*, Città del Vaticano 1992, s. 739.

1	2	3	4
Diecezja Elbląska	1874 Pastek 1971 Gościszewo	1945 Gardeja 1945 Stare Siedlisko	Krasna Łąka Morąg Straszewo
Diecezja Ełcka	1962 Węgielsztyn 1989 Nowa Wieś 1991 Goldap 1991 Pisz		Grabowo
Okręg Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej	Kaliningrad – Di- mitrowo (Króle- wiec -Ponary) Gwardiejsk (Ta- piawa)		
Zniszczenie	Morąg		

4. Seminarium

Administrator Apostolski Diecezji Warmińskiej ks. dr Teodor Bensch w dniu 15 sierpnia 1946 roku powołał do życia w Olsztynie Niższe Seminarium Duchowne Diecezji Warmińskiej i poświęcił je opiece św. Józefa¹²⁹.

Ten sam Administrator Apostolski w dniu 17 X 1949 roku wznowił pracę Warmińskiego Seminarium Duchownego pod opieką św. Józefa w Olsztynie¹³⁰, i dlatego wspólnota seminaryjna w każdą środę zachowuje wstrzemięźliwość od potraw mięsnych, wieczorem odprawia nabożeństwo, a każdego roku 19 marca obchodzi uroczystość św. Józefa zyskując odpust zupełny. Cześć św. Józefa rozwijała się tym żywiej, ponieważ dwaj pierwsi rektorzy Seminarium i dwaj pierwsi Biskupi Warmińscy mieli na imię Józef i w dniu 19 III obchodzili w Seminarium swe imieniny¹³¹.

Biskup Olsztyński dr Tomasz Wilczyński w dniu 25 V 1962 roku w całej Diecezji Warmińskiej nakazał aż do odwołania odmawianie we Mszy św. modlitwy do św. Józefa, z prośbą o opiekę nad Seminarium¹³².

Biskup pomocniczy gnieźnieński dr Jan Oblak, Rektor Seminarium Warmińskiego, w uroczystość Chrystusa Króla, dnia 28 X 1962 roku poświęcił nową figurę św. Józefa, patrona Warmińskiego Seminarium Duchownego HOSIANUM, czczoną w budynku seminaryjnym¹³³.

Biskup Olsztyński dr Tomasz Wilczyński w dniu 24 IV 1964 roku na

¹²⁹ WWD II:1946 nr 2, s. 4–7; II:1946 nr 4, s. 16.

¹³⁰ WWD V:1949 nr 5, s. 4–5: *SEMINARIUM DIOECESANUM VARMIANSE*, in *Divini numinis, cuius causam agimus, adiutorio unice confidentes, ad vitam penes sedem Nostram actualement OLSZTINI revocamus, sub patrocinio S. Joseph, sponsi Beatae Mariae Virginis, novis statutis providemus rectoremque instituti Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Joseph Lapot, Sacrae Theologiae Doctorem, instituimus.* — Por. tamże, s. 9–14; VI:1950 nr 4, s. 4; VI:1950 nr 5, s. 12.

¹³¹ Rektorzy: ks. dr Józef Łapot 1949–1958 i bp dr Józef Drzazga 1958–1962; Biskupi Warmińscy: dr Józef Drzazga 1972–1978 (przedeń wikariusz kapitulny 1965–1967 i administrator apostolski 1967–1972) i dr Józef Glemp 1979–1981.

¹³² WWD XVII:1962 nr 5, s. 5.

¹³³ Tamże, XVIII:1963 nr 1, s. 61.

uproszenie powołań kapłańskich ponownie nakazał odmawiać we Mszy św. modlitwę do św. Józefa¹³⁴. W uroczystość zaś Zesłania Ducha Świętego, 17 V 1964 roku, zapowiedział listem pasterskim *Tydzień Modłów o Powołania Kapłańskie i Zakonne*, wzywając wiernych: *Błagać będziemy Ducha Św. i Najwyższego Kapłana Jezusa Chrystusa, Bożą Matkę, św. Józefa Oblubieńca przeczystej Dziewicy i Patrona Warmińskiego Seminarium Duchownego, oraz Patronów naszej Diecezji, aby wzbudzili ducha powołań w dzieciach naszych katolickich rodzin, a te powołania, które już są, chronili przed zmarnowaniem*¹³⁵.

Warmińskie Seminarium Duchowne *HOSIANUM* uczęciło dnia 19 III 1964 roku uroczystość Patrona Mszą św. pontyfikalną w kaplicy *Collegium Maius*, którą w obecności rektora, biskupa pomocniczego gnieźnieńskiego dr. Jana Obląka, odprawił również gnieźnieński biskup pomocniczy dr Józef Drzazga, z homilią ks. dr. Józefa Myśkowa, przy dźwiękach czterogłosowej mszy ks. dr. Tadeusza Pawluka, wykonanej przez chór seminaryjny¹³⁶.

Uroczystość patronalna św. Józefa w 1965 roku obejmowała sumę pontyfikalną z kazaniem biskupa pomocniczego gnieźnieńskiego dr. Józefa Drzazgi, przy śpiewie dwugłosowej mszy polifonicznej, skomponowanej przez ks. dr. Tadeusza Pawluka, a wykonanej przez chór seminaryjny¹³⁷.

Warmińskie Seminarium Duchowne przeżyło w 1968 roku uroczystość swego patrona św. Józefa wspólnie z alumnami Misyjnego Seminarium Ojców Werbistów (*Towarzystwa Słowa Bożego*) z Pieniężna: podczas Mszy św. pontyfikalnej, koncelebrowanej pod przewodnictwem Administratora Apostolskiego Diecezji Warmińskiej biskupa dr. Józefa Drzazgi, homilię wygłosił ks. dr. Alojzy Szorc, po Mszy św. alumni obu seminariów uczestniczyli w różnych konkursach: teatralnym, poetyckim (religijnym i świeckim), muzycznym, rozrywkowym¹³⁸.

Również w 1969 roku w patronalnej uroczystości Seminarium Warmińskiego uczestniczyło Seminarium Misyjne Ojców Werbistów: po Mszy pontyfikalnej z homilią Administratora Apostolskiego biskupa odbyła się inscenizacja dramatu Jerzego Zawieyskiego *Rzeka niedoli*, w reżyserii ks. dr. Henryka Gulbinowicza¹³⁹.

Uroczystość św. Józefa, Patrona Seminarium Warmińskiego w 1970 roku obchodzona była także z Misyjnym Seminarium Ojców Werbistów. Podczas pontyfikalnej Mszy św. Biskupa Administratora Apostolskiego Diecezji Warmińskiej homilię ponownie wygłosił ks. dr. Józef Myśków¹⁴⁰.

Także w 1972 roku oba seminaria, Warmińskie i Misyjne Ojców Werbistów, uczestniczyło we Mszy św. pontyfikalnej Biskupa Administratora Apostolskiego Diecezji Warmińskiej podczas uroczystości patronalnej św. Józefa¹⁴¹.

W następnym 1973 roku patronat św. Józefa nad Seminarium Warmińskim jak zazwyczaj obchodzony był wraz z Seminarium Misyjnym, przez Mszę św.

¹³⁴ Tamże, XIX :1964 nr 5, s. 31.

¹³⁵ Tamże, s. 34.

¹³⁶ Tamże, s. 42–44.

¹³⁷ Tamże, XX :1965 nr 4, s. 41–42.

¹³⁸ Tamże, XXIII :1968 nr 5, s. 183–184.

¹³⁹ Tamże, XXIV :1969 nr 4, s. 142–143.

¹⁴⁰ Tamże, XXV :1970 nr 3, s. 132*.

¹⁴¹ Tamże, XXVII :1972 nr 2, s. 87–88.

pontyfikalną Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgi z homilią ks. mgr. Emila Rzeszutka, akademią oraz inscenizacją o Mikołaju Koperniku¹⁴².

Opieka św. Józefa w roku 1974 czczona była bardzo uroczyście przez oba seminaria, Warmińskie i Misyjne: Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgi, z homilią ks. mgr. Henryka Madeja i śpiewem chóru seminaryjnego pod kierunkiem ks. Kazimierza Narodzonka, potem była akademie z inscenizacją dramatu Jerzego Zawieyskiego: *Tomasz More odmawia*, w reżyserii ks. dr Władysława Nowaka¹⁴³.

W 1975 roku po Mszy św. pontyfikalnej, koncelebrowanej pod przewodnictwem Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgi, z homilią ks. dr. Władysława Nowaka, przy śpiewie chóru seminaryjnego pod kierunkiem ks. Kazimierza Narodzonka, powtórnie odegrany został dramat Jerzego Zawieyskiego *Rzeka niedoli*¹⁴⁴.

Także w roku 1976 uroczystość św. Józefa obchodzona była przez Seminarium Diecezjalne w Olsztynie i Misyjne z Pieniężna. Pontyfikalną Mszę św. koncelebrowaną odprawił Biskup Warmiński dr Józef Drzazga z homilią ks. lic. Jana Usiadka, po czym odbyła się akademie z recytacją *Pieśni o moim Chrystusie* Romana Brandstaettera¹⁴⁵.

Uroczystość patronalna św. Józefa w 1977 roku obchodzona była w Seminarium Warmińskim razem z Seminarium Misyjnym z Pieniężna. Po Mszy św. pontyfikalnej, koncelebrowanej pod przewodnictwem Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgi, z homilią ks. mgr. Emila Rzeszutka i śpiewem chóru kleryckiego dyrygowanego przez ks. Kazimierza Narodzonka, alumni recytowali poematy na cześć Najświętszej Maryi Panny, wybrane przez ks. dr. Władysława Nowaka, wykładowcę liturgiki¹⁴⁶.

W ostatnim roku życia Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgi święto patronalne Seminarium Warmińskiego obchodzone było w uroczystość św. Józefa 19 III 1978 roku przez oba seminaria, Diecezjalne w Olsztynie i Misyjne z Pieniężna. Koncelebrze pontyfikalnej przewodniczył biskup warmiński, homilię wygłosił ks. Mikołaj Lohr, wykładowca filozofii chrześcijańskiej, na akademii deklamowany był — staraniem ks. dr Władysława Nowaka — poemat Piotra Teilharda de Chardin SI: *Msza na ołtarzu świata*¹⁴⁷.

W następnym roku, dnia 19 III 1979 Seminarium Diecezjalne obchodziło swoje święto patronalne razem z Seminarium Misyjnym z Pieniężna, biorąc udział we Mszy św. z homilią Biskupa Nominata Warmińskiego dr. Józefa Glempa, dzisiaj Kardynała Prymasa Polski¹⁴⁸.

Uroczystość patronalna Seminarium Warmińskiego razem z imieninami Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Glempa po raz ostatni obchodzona była w 1981 roku, zanim otrzymał nominację na Arcybiskupa Gnieźnieńskiego i Warszaw-

¹⁴² Tamże, XXVIII :1973 nr 4, s. 229–230.

¹⁴³ Tamże, XXIX :1974 nr 4, s. 210–212.

¹⁴⁴ Tamże, XXX :1975 nr 3, s. 113–114.

¹⁴⁵ Tamże, XXXI :1976 nr 3, s. 137.

¹⁴⁶ Tamże, XXXII :1977 nr 3, s. 168–169.

¹⁴⁷ Tamże, XXXIII :1978 nr 3, s. 248–249.

¹⁴⁸ Tamże, XXXIV :1979 nr 5, s. 203.

skiego, Prymasa Polski. W homilii skierowanej do wykładowców, przełożonych i alumnów obu Seminarium: Diecezjalnego w Olsztynie i Misyjnego z Pieniężna, ukazał św. Józefa jako: 1) oblubieńca Maryi, opiekuna Świętej Rodziny, patrona Kościoła, orędownika wiernych; 2) czczonego w sanktuariach całego świata, największym w Montrealu w Kanadzie, w polskim Kaliszu, słynnym z cudownego uwolnienia księży z obozu koncentracyjnego w Dachau; 3) opiekuna Seminarium Warmińskiego; 4) przykład świętości w miłości Jezusa i Maryi, codziennej pracy, modlitwie i kontemplacji¹⁴⁹.

W dniu 19 III 1984 roku na prośbę Rektora Seminarium biskupa dr. Wojciecha Ziembę, biskup warmiński dr Jan Obląk w Olsztynie na Redykajnach uroczystie poświęcił działkę pod budowę nowej siedziby Seminarium Warmińskiego oraz przeniesioną tam figurę jego patrona, św. Józefa¹⁵⁰.

W uroczystość patronalną Seminarium Warmińskiego, dnia 19 III 1985 roku, wspólnota seminaryjna odbyła pielgrzymkę do Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny w Gietrzwałdzie, błagając o budowę nowej siedziby. Mszy św. koncelebrowanej przewodniczył Biskup Warmiński dr Jan Obląk, homilię wygłosił biskup pomocniczy warmiński dr Wojciech Ziembę¹⁵¹.

Biblioteka Seminarium Warmińskiego 1–11 XI 1985 roku urządziła wystawę o św. Józefie opiekunie Świętej Rodziny: 1) o IV Międzynarodowym Sympozjum Jozefologicznym w Kaliszu, 2) o teologii św. Józefa, 3) o kule liturgicznym jemu oddawanym, 4) o jego sanktuariach¹⁵².

5. Kuria Biskupia

Administrator Apostolski Diecezji Warmińskiej dr Teodor Bensch, wychowany w głębokiej czei do św. Józefa przez Siostry Miłosierdzia św. Wincentego de Paul, w sieni Kurii Biskupiej Diecezji Warmińskiej ustawił figurę św. Józefa z lampką wieczną.

ZAKOŃCZENIE¹⁵³

Z powyższych ustaleń wynika, na podobieństwo do nabożeństwa Maryjnego, że nabożeństwo do św. Józefa na Warmii w XX wieku było chrystotypiczne, gdyż na pierwszym miejscu był wzywany jako orędownik, na drugim miejscu naśladowany jako święty, na trzecim miejscu czczony jako ojciec prawny, a na czwartym miłowany jako dziewiczy oblubieniec.

¹⁴⁹ Tamże, XXXVI :1981 nr 5, s. 245–247.

¹⁵⁰ Tamże, XXXIX :1984 nr 4, s. 191–193.

¹⁵¹ Tamże, XLI :1985 nr 5, s. 212.

¹⁵² Tamże, XLI :1985 nr 6, s. 262.

¹⁵³ Autor składa serdeczne podziękowanie Ks. prof. dr. hab. Marianowi Borzyszkowskiemu, Dyrektorowi Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej HOSIANUM i Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, za informacje bibliograficzne, książki i czasopisma udostępnione przy pisaniu niniejszego artykułu.

	1450–1600 ¹⁵⁴ Polska	1601–1700 ¹⁵⁵ Warmia	1601–1700 ¹⁵⁶ Książki polsko- -niemieckie	1701–1800 ¹⁵⁷ Książki braniewskie	1801–1900 ¹⁵⁸ Warmia	1901–1997 Warmia
Ojciec prawny	A	A	B	C	C	C
Dziewiczy oblubie- niec	B	D	D	D	D	D
Święty	C	C	C	A	B	B
Orędownik		B	A	B	A	A
	Eklezjo- typia	Chrysto- typia	Chrysto- typia	Eklezjo- typia	Chrysto- typia	Chrysto- typia

Przez podobieństwo do nabożeństwa Maryjnego można spodziewać się, że w nabożeństwie do św. Józefa naśladowanie świętości zwycięży nad wzywaniem orędownictwa. Ponadto znaki czasu domagają się wzmożenia miłości Przeczystego Oblubieńca.

SANCTUS IOSEPH IN WARMIA SAECULI XX

SUMMARIUM

Perniciosum bellum universale II et salvificum Concilium Oecumenicum Vaticanum II influxerunt cultum Sancto Ioseph Warmiae tributum: in theologia, devotione, communitatibus.

Theologia

Decreta Magisterii Ecclesiae publici iuris facta sunt omnia, catechismi pro pueris et adultis edita, monographiae alibi impressae divulgatae, disquisitiones propriae impressae, folia periodica subscripta, ex quibus fides Iesu Patris Legalis, Mariae Sponsi Virginalis, Viri Sancti et Intercessoris iugiter a Populo Dei profitebatur.

¹⁵⁴ J. Wojtkowski, De Polonorum participatione cultui Sancti Ioseph Ecclesiae Occidentalis deque influxu ipsorum in eundem cultum saeculis XV et XVI vertentibus, *Estudios Josefinos* XXXI (1977), s. 529–550.

¹⁵⁵ Tenże, De theologia et cultu Sancti Ioseph in Warmia saeculo XVII, *Cahiers de Joséphologie* XXIX (1981), s. 928–941.

¹⁵⁶ Tenże, De cultu Sancti Ioseph in libris polono-germanicis saeculo XVII impressis, *Cahiers de Joséphologie* XXXV (1987), s. 421–424.

¹⁵⁷ Tenże, De cultu Sancti Ioseph in libris Brunsbergae saeculo XVIII impressis, *Estudios Josefinos* XLV (1991), s. 595–606.

¹⁵⁸ Tenże, Sanctus Ioseph in Warmia saeculi XIX, *Cahiers de Joséphologie* XLIII (1995), s. 227–243.

Devotio

Leges liturgicae promulgatae sunt, Liturgia Horarum, Missale et Rituale secundum praescripta Concilii Vaticani II reformatum, libri precatorii et cantionalia edita, suspectae revelationes privatae Sancti Ioseph postpositae, ut devotio tam publica quam privata sana sit, tam in Sancti Ioseph intercessionis invocatione, quam in eiusdem sanctiatis imitatione.

Communitates

Confraternitatibus Sancti Ioseph saeculo XIX extinctis, Societas Sacerdotalis Brixensis initio saeculi XX Warmiam penetravit, II bello universali extincta, una cum institutis caritatis. Saeculi XX initio Warmia 5 ecclesias Sancti Ioseph habebat, quo exeunte 17 ecclesias parocchiales et 5 filiales Sancti Ioseph, praeterea 6 Indulgentias plenarias in ipsius Sollemmitate, diminutione II belli universalis non obstante: 1 ecclesia destructa, 2 ecclesiae Russiae Europaeae attributae. Post II bellum universale Curia Episcopalis et Seminarium clericorum Sanctum Ioseph Patronum venerantur.

Conclusio

Per analogiam ad BMV cultum, Sanctus Ioseph in Warmia saeculo XX: 1) Intercessor invocabatur, 2) Sanctus imitabatur, 3) Pater legalis venerabatur, 4) Sponsus virginalis diligebatur; ex quo sequitur *protoduliam* Varmiensem saeculi XX *Christotypicam* esse.

Imitatio Sancti invocationem Intercessoris victura speratur, signa temporis autem incrementum dilectionis Sponsi virginalis postulare videntur.